

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
СУМСЬКИЙ ДЕРЖАВНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
ЦЕНТР ЗДВН
КАФЕДРА ФІНАНСІВ І ПІДПРИЄМНИЦТВА
ЛІЦДН у м.КОНОТОП
(місто знаходження НКП)

До захисту допускається
Завідувач кафедри, проф.
_____ В.М.Боронос
« ____ » _____ 20__ р.

КВАЛІФІКАЦІЙНА РОБОТА БАКАЛАВРА

НА ТЕМУ:

Фінансові корпорації та їх вплив на фінансову систему України

Освітній рівень “Бакалавр”

Спеціальність «Фінанси, банківська права та страхування»

Керівник роботи:

(підпис)

О.В.Щербина

(ініціали, прізвище)

Студент:

(підпис)

А.В. Зачепа

(ініціали, прізвище)

Група:

Суми
2021

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ СУМСЬКИЙ ДЕРЖАВНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
КАФЕДРА ФІНАНСІВ І ПІДПРИЄМНИЦТВА

ЗАТВЕРДЖУЮ

Завідувач кафедри, проф.
В.М.Боронос
" ____ " _____ 20 ____ р.

ЗАВДАННЯ

до кваліфікаційної роботи бакалавра

Студент(-ка) групи Фз-71к інституту (центру) ЦЗДФН
спеціальності 072 «Фінанси, банківська справа та страхування»

Зачепа Анна Володимирівна

(прізвище, ім'я, по батькові)

Тема роботи: Фінансові корпорації та їх вплив на фінансову систему України

Затверджено наказом по СумДУ № ____ від " ____ " _____ 20 ____ р.

Термін здачі студентом завершеної роботи " ____ " _____ 20 ____ р..

Вихідні дані до роботи: нормативні і законодавчі акти, матеріали державної статистичної звітності, відомчі постанови, інструкції та положення, матеріали монографій, періодичних видань, підручників і навчальних посібників, дані фінансових органів.

Зміст основної частини роботи (перелік питань, що підлягають розробці): аналіз впливу фінансових корпорацій на фінансову систему України, виявлення основних проблем, що існують у секторі фінансових корпорацій та формування пропозицій з метою підвищення фінансової безпеки України

- узагальнити теоретичні основи розвитку фінансових корпорацій;
- охарактеризувати види та поряд створення фінансових корпорацій;
- дослідити фінанси та результати діяльності фінансових корпорацій;
- оцінити обсяги інвестування транснаціональних корпорацій в економіку країни;
- визначити роль державного регулювання у сфері фінансових корпорацій;
- встановити взаємозв'язок між фінансовими корпораціями та фінансовою безпекою країни;

- розробити практичні рекомендації для подолання проблем, що існують у вітчизняному секторі фінансових корпорацій.

Дата видачі завдання: " ____ " _____ 20 ____ р.

Керівник навчального завдання _____

(вчене звання, прізвище та ініціали)

_____ (підпис)

Завдання прийнято до виконання " ____ " _____ 20 ____ р.

_____ (підпис студента)

РЕФЕРАТ

Кваліфікаційна робота бакалавра робота 41 с., 17 рис., 3 табл., 27 джерел.

Мета роботи – аналіз впливу фінансових корпорацій на фінансову систему України, виявлення основних проблем, що існують у секторі фінансових корпорацій, та формування пропозицій з метою підвищення фінансової безпеки України.

Об'єкт дослідження – процес впливу на фінансову систему в Україні корпорацій.

Методологічною основою роботи являються основні положення і висновки, сформульовані в наукових фундаментальних працях вітчизняних і закордонних вчених-економістів.

Методи дослідження: аналітичний, логіко-структурний підходи, статистичні та графічні методи обробки та надання інформації, а також порівняльний і економічний аналіз.

У першому розділі роботи було здійснено огляд останніх досліджень в галузі фінансів сектору фінансових корпорацій.

У другому розділі проаналізовано функціонування фінансових корпорацій, їх фінанси та фінансові результати та оцінено обсяги інвестування транснаціональних корпорацій в економіку країни.

У третьому розділі запропоновано пропозиції щодо впровадження моделі державного регулювання корпорацій.

ФІНАНСИ, КОРПОРАЦІЇ, ФІНАНСОВА СИСТЕМА, ФІНАНСОВИЙ МЕХАНІЗМ, ФІНАНСОВІ РЕСУРСИ, ТРАНСНАЦІОНАЛЬНІ КОРПОРАЦІЇ

ЗМІСТ

ВСТУП.....	5
1 ТЕОРЕТИЧНІ ОСНОВИ РОЗВИТКУ РИНКУ ФІНАНСОВИХ КОРПОРАЦІЙ.....	7
1.1 Фінансові корпорації та їх роль у фінансовій системі країни.....	7
1.2 Види корпорацій, порядок їх утворення і реєстрації.....	12
2 АНАЛІЗ ДІЯЛЬНОСТІ ФІНАНСОВИХ КОРПОРАЦІЙ В УКРАЇНІ.....	14
2.1 Аналіз фінансових ресурсів і результатів діяльності фінансових корпорацій	14
2.2 Аналіз інвестиційної діяльності транснаціональних корпорацій в Україні	19
3 УДОСКОНАЛЕННЯ ЗАХОДІВ ДЕРЖАВНОГО РЕГУЛЮВАННЯ ФІНАНСОВИХ КОРПОРАЦІЙ.....	26
3.1 Державне регулювання корпорацій в Україні.....	26
3.2 Пропозиції з впровадження моделі державного регулювання транснаціональних корпорацій	32
ВИСНОВКИ.....	37
ПЕРЕЛІК ПОСИЛАНЬ.....	39

ВСТУП

Актуальність теми дослідження. У фінансовій системі України фінансові корпорації є важливими суб'єктами, які здійснюють свою діяльність у сфері фінансових послуг на фінансового посередництва. Сама фінансова система держави виконує функцію регулювання соціально-економічних процесів і достатній рівень фінансування та розвитку країни. Все це свідчить про актуальність проблеми функціонування фінансових корпорацій в розрізі країни та з врахуванням її фінансової системи. Проблеми, які виникають при взаємодії учасників фінансової системи в сучасних умовах розвитку України, посилюють значимість і важливість формування та функціонування фінансового механізму держави.

Значний та істотний внесок у розвиток теорії і практичних аспектів, безпосередньо пов'язаний з фінансовими корпораціями, зробили такі вчені: О.М. Мозговий, В.В.Токарь. Окремі аспекти впливу фінансових корпорацій на економіку країн відображенні в працях зарубіжних вчених, таких як: Х.Виссема Х. Гараедагі, Дж. Грант, Р.М. Грін, У. Колінз, Г. Котлер, Ф. Нив та ін.

Мета роботи – аналіз впливу фінансових корпорацій на фінансову систему України, виявлення основних проблем, що існують у секторі фінансових корпорацій, та формування пропозицій з метою підвищення фінансової безпеки України.

Досягнення цієї мети передбачає вирішення таких завдань:

- узагальнити теоретичні основи розвитку фінансових корпорацій;
- дослідити фінанси та результати діяльності фінансових корпорацій;
- оцінити обсяги інвестування транснаціональних корпорацій в економіку країни;
- розробити пропозицій через впровадження моделі державного регулювання корпорацій.

Об'єкт дослідження – процеси впливу фінансових корпорацій на фінансову систему країни.

Предметом дослідження є фінансова система.

Методи дослідження. У ході дослідження використовувались загальнонаукові методи, методи порівнянь, угруповань, спостереження, обстеження, комплексної оцінки, аналітичні процедури тощо.

Структура роботи складається із вступу, трьох розділів, висновків переліку посилань.

У першому розділі роботи було здійснено огляд останніх досліджень в галузі фінансів сектору фінансових корпорацій.

У другому розділі проаналізовано функціонування фінансових корпорацій, їх фінанси та фінансові результати та оцінено обсяги інвестування транснаціональних корпорацій в економіку країни.

У третьому розділі запропоновано пропозицій щодо впровадження моделі державного регулювання корпорацій.

Фактологічну основу роботи складають праці вчених з фінансів, звітні матеріали служби статистики, Державної аудиторської служби України; різноманітні методичні рекомендації та законодавчі і нормативні акти у сфері фінансів.

1 ТЕОРЕТИЧНІ ОСНОВИ РОЗВИТКУ РИНКУ ФІНАНСОВИХ КОРПОРАЦІЙ

1.1 Фінансові корпорації та їх роль у фінансовій системі країни

Ефективне функціонування фінансового, інвестиційного ринку забезпечується через основи сформованих принципів економічних можливостей для підвищення загального добробуту в країні. Розвиток фінансового, інвестиційного ринку зумовлюється результативною діяльністю фінансових корпорацій (фінансових посередників).

Оскільки суб'єктів зацікавлених у отриманні коректних оцінок фінансової стійкості фінансової системи країни є багато (рис.1.1), то і, відповідно, множина оцінок може бути широкою, а система - складною.

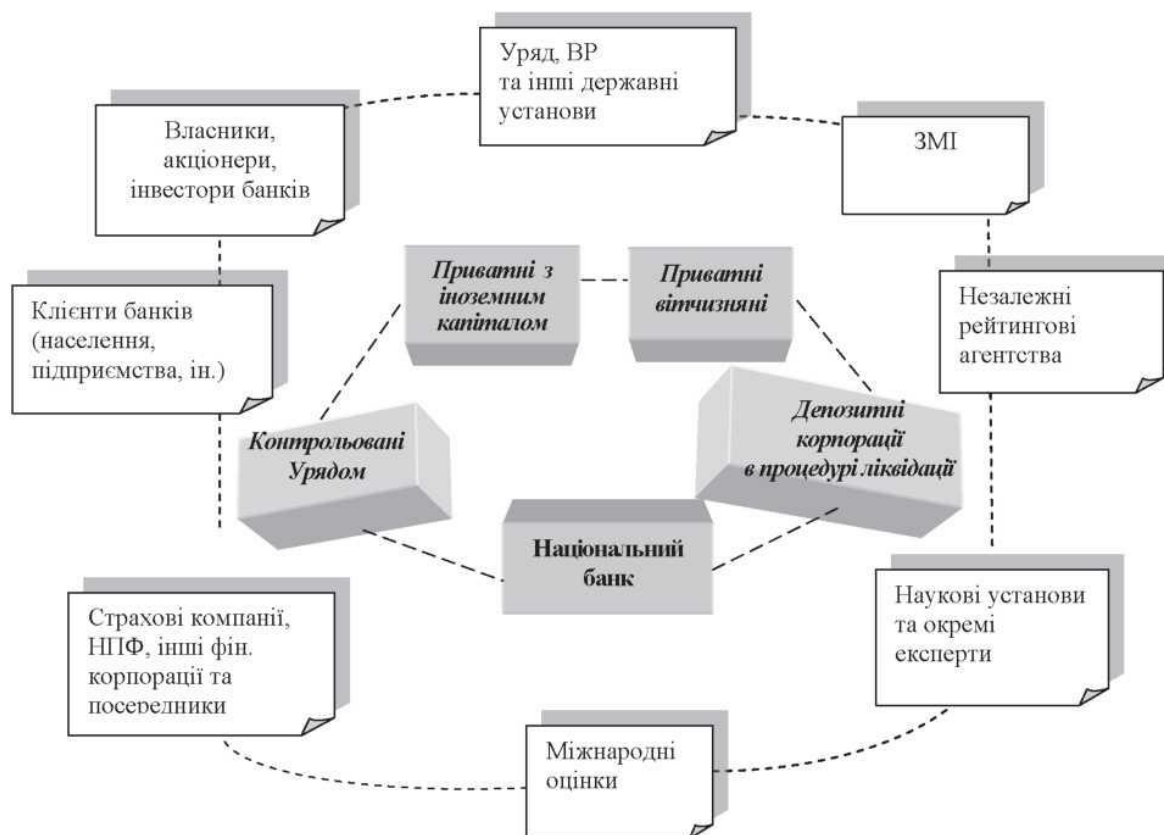

Рис. 1.1 Суб'єкти, що зацікавлені у достовірних оцінках фінансової стійкості фінансової системи України [4, с. 442]

До сектору фінансових корпорацій відносяться безпосередньо фінансові корпорації, включаючи фінансові квазікорпорації (у статистичній методології відміну корпорацій від квазікорпорації складається фактично в організаційно-правовій формі комерційного підприємства; так, з точки зору російського законодавства, під визначення корпорацій найбільше підходять господарські суспільства; до квазікорпорації можна віднести комерційні організації інших організаційно-правових форм), а також некомерційні організації, що фінансуються і контрольовані фінансовими корпораціями. У широкому сенсі основна функція фінансових корпорацій як учасників фінансового ринку – це залучення тимчасово вільних фінансових ресурсів інших інституційних одиниць, які мають заощадження, з метою їх передачі на платній і поворотній основі у тимчасове користування тим інституційним одиницям яким вони необхідні для розширення виробництва або покриття поточних касових розривів (в основному, нефінансовим корпораціям), покриття поточного дефіциту бюджету (державні установи), здійснення споживчих витрат (домашні господарства). На практиці таке фінансове посередництво полягає в розміщенні залучених фінансових ресурсів в різні економічні активи [23, с. 114].

Специфіка діяльності фінансових посередників, що характеризує її, перш за все, як підприємницьку діяльність, полягає в тому, що залучаючи фінансові ресурси в формі прийняття певних зобов'язань, найчастіше, на платній основі фінансові корпорації беруть на себе певний ризик. Даний ризик може бути реалізований у формі отримання збитків або неотримання нормального рівня прибутку в зв'язку в недостатньою прибутковістю активів, в які були вкладені залучені ресурси, що не дозволяє покрити плату за їх залучення, а також додаткові витрати фінансових посередників. Незважаючи на той факт, що посередницька діяльність є, найчастіше підприємницької, і має на меті систематичне отримання прибутку, фінансові корпорації виконують ряд важливих функцій для всієї економіки в цілому.

Зокрема, саме завдяки фінансовим посередникам заощадження нефінансових корпорацій, домашніх господарств, державних установ стають капіталом, які звертаються на фінансовому ринку. Таким чином, фінансові посередники - це з одного боку, учасники фінансового ринку, а з іншого необхідний елемент його інфраструктури [11].

Крім безпосередньо фінансових посередників, до сектору фінансових корпорацій відносяться інституційні одиниці, які здійснюють допоміжну діяльність у сфері фінансового посередництва.

Це інституційні одиниці, надають організаційну, облікову, консультаційну та інші види діяльності в даній сфері.

Сектор фінансових корпорацій також включає ті некомерційні організації, які 1) в основному займаються наданням фінансових послуг (таких як страхування) або 2) фінансуються за рахунок внесків фінансових підприємств і покликані сприяти діяльності таких підприємств або служити їхнім інтересам іншим способом [2].

Під час технічного переоснащення економіки особливо посилюється попит на додаткові ресурси. За таких умов виникає необхідність використання можливостей небанківських фінансово-кредитних установ у забезпеченні фінансування секторів економіки, виробничого процесу, економічно активних агентів [10, с.76].

Корпорація, з юридичної (правової) точки зору - це сукупність осіб, які об'єдналися для досягнення певної мети. Корпорація є об'єднанням з економічними цілями в своїй діяльності. Правоздатність і правовий статус корпорації визначається місцем її створення.

На відміну від членів громади, члени корпорації свої інтереси не здійснюють самостійно, вони делегують свої повноваження вищим структурам, корпорації в цілому.

Ринкова трансформація української національної економіки в контексті глобалізації, посилення конкуренції світової економіки, інтернаціоналізації і

привели до виникнення і посилення значущості нових форм господарської діяльності, таких як корпорації.

Іншими словами, корпорації є господарюючими суб'єктами, які займають домінуюче становище на певному ринку. Корпорації є великими виробничими комплексами. Їх сфера діяльності пов'язана не тільки лише з виробничою, але також і з фінансовою діяльністю.

Світовий досвід свідчить про те, що будь-яка розвинена національна економічна система може бути на світових ринках конкурентоздатна лише завдяки великим (особливо транснаціональних) корпораціям. Діяльність подібного роду корпорацій не лімітується, а лише межі якоїсь однієї країни, поширюються на кілька економік різних країн світу.

У ринковій економіці корпоративні фінанси виконують такі три основні функції :

- формування капіталу, доходів, а також грошових фондів;
- використання капіталу, доходів і грошових фондів;
- контрольна функція [4, с. 457].

Завдяки формуванню такої функції фінансів корпорацій як формування капіталу, при формуванні спеціальних грошових фондів, здійснюються наступні державні і недержавні операції:

- утворюється статутний і резервний капітал корпорацій;
- на цілі розвитку корпорацій залучаються джерела фінансування з фондового ринку;
- залучаються кредити з кредитного ринку;
- акумулюються кошти грошових фондів, які утворюються від виручки основної діяльності;
- формується нерозподілений прибуток;
- залучаються спеціальні цільові кошти;
- проводиться облік і аналіз формування капіталу, доходів та грошових фондів.

Друга функція фінансів корпорації, яка має на меті використання капіталу, доходів та грошових фондів, обумовлює такі економічні процеси:

- оптимізацію вкладення капіталу (позикового і власного) в активах корпорації;
- забезпечення і оптимізація податкових платежів в державі н ний бюджет ;
- вкладення фінансових ресурсів в найбільш рентабельні і чи до видні активи;
- використання доходів на цілі споживання, створення і розвитку фінансових резервів;
- облік і аналіз використання капіталу, доходів та грошових фондів [4, с. 462].

Таким чином, основна мета другої функції фінансів корпорації полягає у максимізації вартості капіталу.

Корпорація - це об'єднання фірм або окремих підприємств, підприємців, створених, як правило, на приватно-групових інтересах, що є одним основних форм підприємництва в економічно розвинених країнах з ринковою економікою.

Найбільш відповідне розуміння суті корпорації з американського досвіду свідчить про те, що дана організаційно-правова форма властива в основній своїй суті тільки великому бізнесу.

Наступна істотна риса будь-якої корпорації - це обмежена відповідальність, яка приваблює як власників великого капіталу, так і дрібних інвесторів. Істотна відмінність корпорацій від товариств і одноосібної власності полягає в тому, що для таких організаційного-правових форм характерна повна майнова відповідальність.

Наступна властивість корпорації не є загальною, а проявляється лише в великих компаніях, акції яких котируються на ринках капіталу. Суть його полягає в поділі власності і управління.

Широкий профіль діяльності корпорацій, а також великий формат і складна структура, також виступають в якості характерної риси і певної особливості корпорації в порівнянні з простою фірмою.

Вартість корпорації виступає в якості найбільшого показника. Наступним нашим етапом дослідження буде розгляд видів корпорацій і порядок їх утворення.

1.2 Види корпорацій, порядок їх утворення і реєстрації

Корпорації поділяються на певні види, які утворюються і функціонують на території певної країни. В різних країнах вони різні [10].

Наприклад за англосаксонським правом корпорації можуть бути чи приватними, чи закритими (private), а також публічно відкритими (public).

Наприклад у США існує різниця, яка полягає у визначенні частки акцій, яка перебуває в руках одного власника або декількох власників .

Якщо розглядати Великобританію, то в цій країні компанії (приватного характеру) не мають певних прав для здійснення публічної підписки на власні акції. У назві акцій обов'язково повинна бути аббревіатура Ltd. Публічні компанії можуть розміщують свої акції вільно, у назва компанії повинна мати обов'язково аббревіатуру PLC (Public Limited Company).

Зарубіжні країни дуже відповідально відносяться до вибору назви корпорації. У Великобританії наприклад компанія яка заповнила відповідні документи та подала заяву, ще необхідно подати документи в Реєстраційне бюро компаній ще для затвердження назви. При цьому менеджери повинні ретельно вивчити алфавітний показник назв корпорації. У випадку збігу дана назва менеджерами вихиляється.

Розглянемо особливості в назвах, а їх існує тільки дві, які заборонені законом:

- перша особливість, це назва, яка є копією існуючої назви, яка відображена в списку Реєстраційного бюро;

- друга особливість, це назва, використання якої означає злочин або є чи може бути образливою [1].

У Німеччині існують наступні форми юридичних осіб три типа: ТОВ (Gm ВН); АТ (AG); ТОВ (Gm ВН und С°).

Основну перевагу отримує перша форма юридичної особи (Gm ВН), де відповідальність учасників обмежується тільки розміром внесеного паю.

Далі йдуть акціонерні товариства, у яких законом визначений мінімальний розмір статутного капіталу, мінімальний розмір якого від 50000 євро [10].

Наступною країною для розгляду буде Франція, розглянемо дві основні форми юридичних осіб:

– ТОВ для малого і середнього підприємництва, участь у капіталі має рівні частини участі;

– АТ - акціонерне товариство для великого підприємництва.

До транснаціональних корпорацій можуть входити міжнародні фірми, фінансові показники діяльності яких відповідні критеріям.

Якщо використати методологію ЮНКТАД, то існує три типа корпорацій: 1) дочірнє підприємство (особливістю якого є повністю підконтрольне материнською компанією ТНК); 2) АТ (акціонерне підприємство), у якого від 10 до 50% акцій належить іноземному інвестору; 3) філія (неакціонерне підприємство) яка повністю або частково перебуває у власності інвестора, і може мати різні форми.

2 АНАЛІЗ ДІЯЛЬНОСТІ ФІНАНСОВИХ КОРПОРАЦІЙ В УКРАЇНІ

2.1 Аналіз фінансових ресурсів і результатів діяльності фінансових корпорацій

Найкраще і ефективно використання корпоративних ресурсів – характерне для фінансової системи України, адже виступає одним із фінансових ресурсів, а саме капіталом. Тільки маючи максимальне і ефективно використання корпоративних ресурсів що безпосередньо впливає на рівень захищеності його фінансових інтересів можна досягти максимальне підвищення рівня прибутковості та ринкової загальної вартості суб'єкта господарювання. Динаміка активів фінансових корпорацій представлена на рис. 2.1

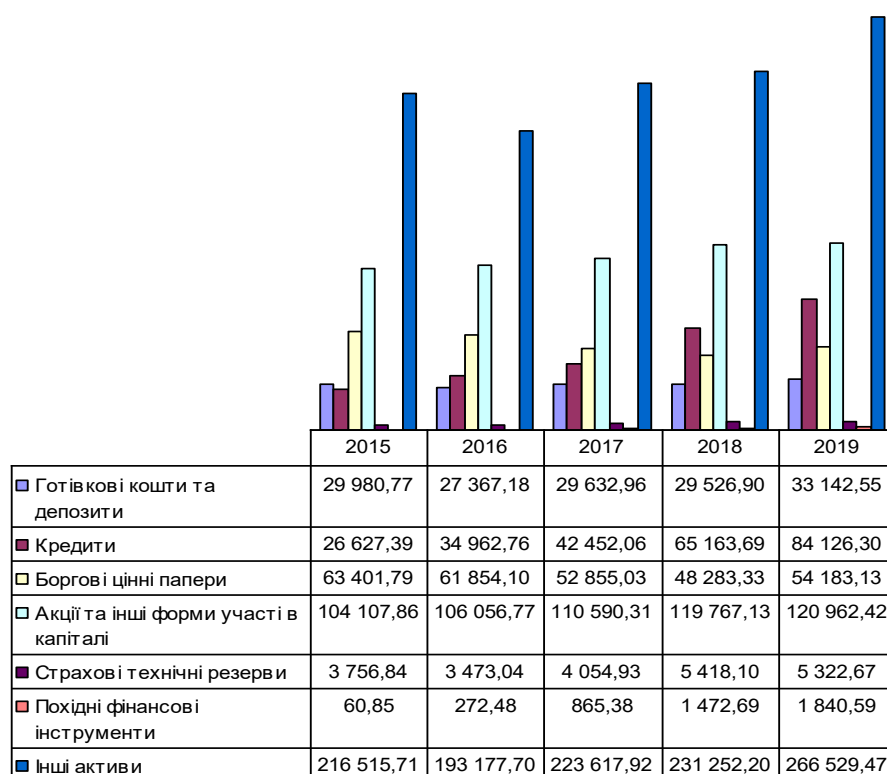

Рис.2.1 Динаміка активів фінансових корпорацій в Україні за 2015-2019 роки, млн. грн.

Джерело: побудовано автором на основі [17]

Як видно, протягом останніх 5 років спостерігається збільшення основних статей активів. При цьому акції та інші форми участі в капіталі є основним активом фінансових корпорацій в Україні після інших активів.

Динаміка пасивів корпорацій представлена на рис.2.2

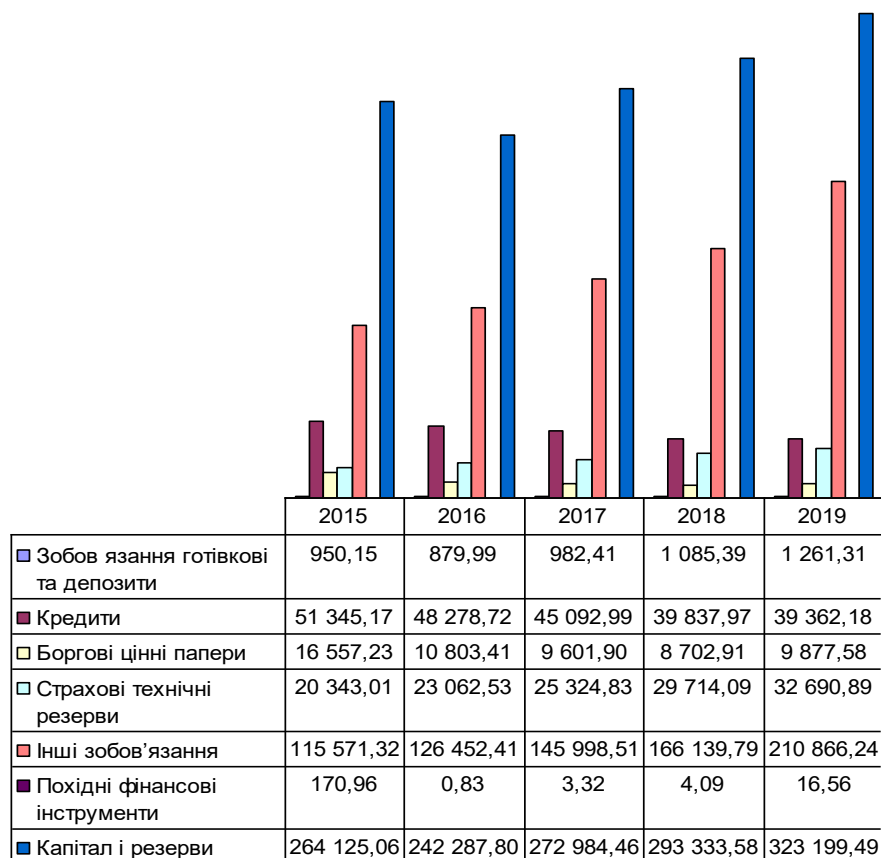

Рис.2.2 Динаміка пасивів фінансових корпорацій в Україні за 2015-2019 роки, млн. грн.

Джерело: побудовано автором на основі [17]

Вся здатність фінансової системи будь якого підприємства забезпечується повною реалізацією власних фінансових інтересів через характеристику, що показує суть і відмінність фінансової системи підприємства і держави, підкреслює необхідність постійного розвитку та вдосконалення [12, с. 29].

Динаміка доходів фінансових корпорацій представлена на рис.2.3

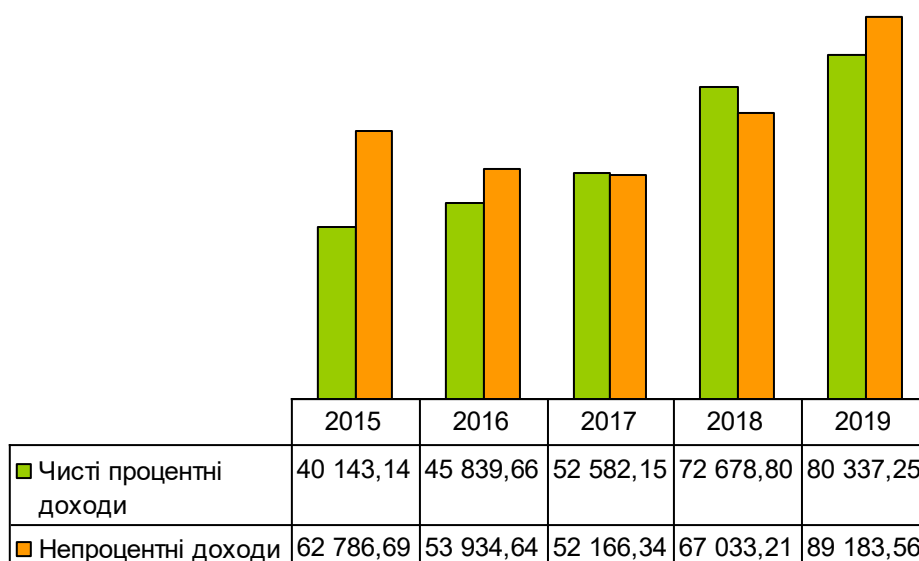

Рис. 2.3 Динаміка пасивів фінансових корпорацій в Україні за 2015-2019 роки, млн. грн.

Джерело: побудовано автором на основі [17]

Очевидно, що непроцентні доходи фінансових корпорацій дещо більші за фінансові доходи. За останні 5 років спостерігається зростання цих видів доходів: чисті фінансові доходи збільшилися на 200,1% і становили у 2019 році 80 337,25 млн грн.; не фінансові доходи збільшилися на 142,0% і становили у 2019 році 89 183,56 млн грн..

Якщо оцінювати кінцеві фінансові результати фінансових корпорацій в Україні (рис. 2.4), то можна говорити про оптимістичний тренд, що з'явився в останні 2 роки. Так протягом 2015-2017 років фінансові корпорації демонстрували збитковість своєї діяльності. При цьому найбільш невдалим виявився 2016 рік (160 142,76 млн грн. збитків). Однак 2018 рік став переломним і дав можливість вийти на прибутковий рівень (16 456,56 млн грн.). У 2019 році чистий прибуток фінансових корпорацій збільшився на 262,1% і сягнув рівня 59 633,51 млн грн., що безумовно є позитивним явищем.

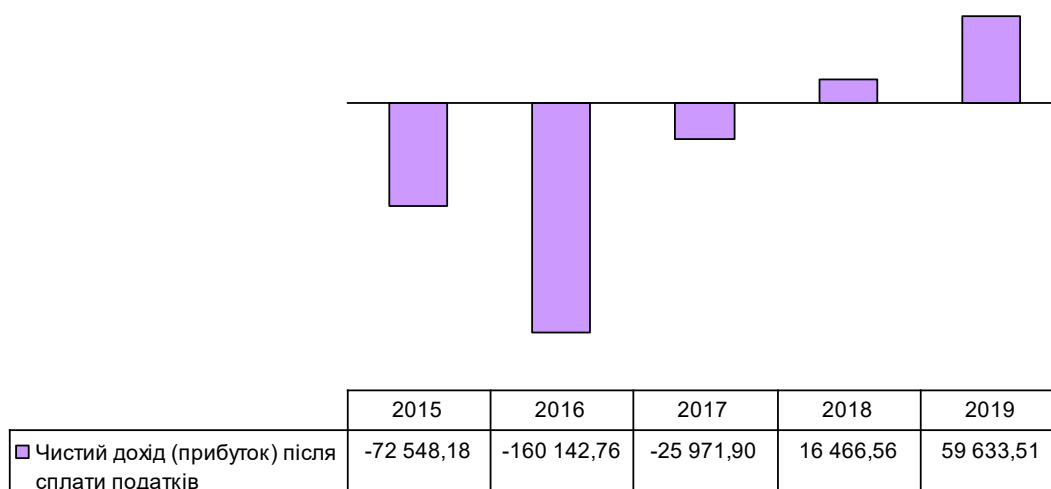

Рис. 2.4 Динаміка фінансового результату діяльності фінансових корпорацій в Україні за 2015-2019 роки, млн. грн.

Джерело: побудовано автором на основі [17]

Депозитарні фінансові корпорації (банки) – окрема група фінансових організацій, діяльність яких доцільно проаналізувати більш детально, оскільки вони є осевими учасниками ринку фінансових послуг і капіталів.

Динаміку активів депозитарних фінансових корпорацій за останні 3 роки представлено на рис. 2.5

Цілком очікувано, що найбільшу частину в активах займають фінансові активи (160 375 млн грн. у 2020 році, що на 66,5% більше показника 2018 року, але на 28,6% менше показника 2019 року).

Загальною тенденцією є зменшення величини майже усіх видів активів, що є негативним явищем.

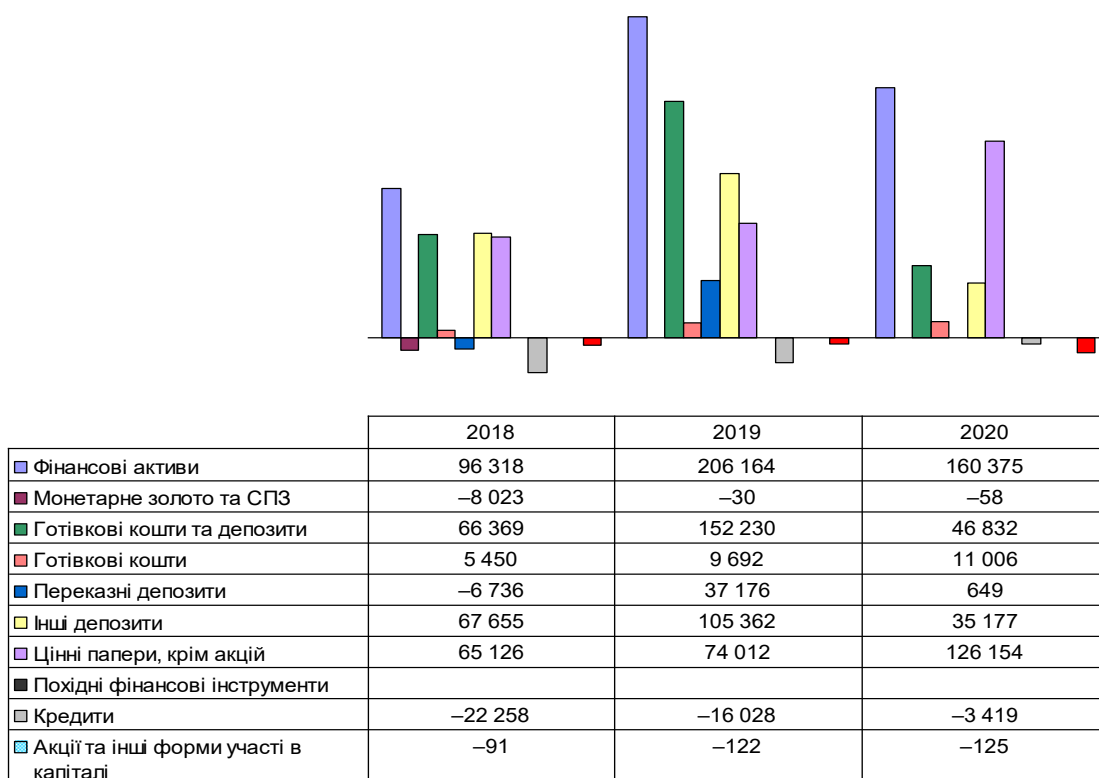

Рис. 2.5 Динаміка активів депозитарних фінансових корпорацій за 2018-2020 роки

Джерело: побудовано автором на основі [17]

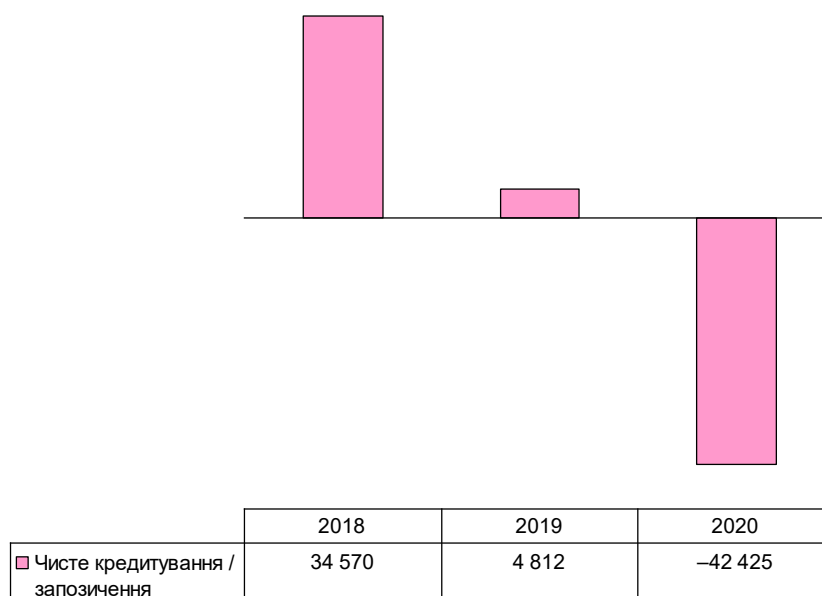

Рис. 2.6 Динаміка показника «Чисте кредитування / запозичення» депозитарних фінансових корпорацій за 2018-2020 роки

Джерело: побудовано автором на основі [17]

Якщо оцінювати показник співвідношення чисте кредитування/запозичення, то можна побачити, що за останні 3 роки ситуація суттєво погіршилася. У 2020 році депозитарні корпорації демонструють від'ємне значення (-42 425 млн грн.). Тобто пандемія COVID-19 дуже негативно вплинула на діяльність банківських установ. І, нажаль, 2021 рік не дозволяє бути оптимістичним.

Можна зауважити і також підкреслити, те що успішна фінансова діяльність корпорації є результатом забезпечення фінансової системи країни, [13].

2.2 Аналіз інвестиційної діяльності транснаціональних корпорацій в Україні

Згідно з офіційним визначенням Комісії ООН з торгівлі (ЮНКТАД) транснаціональна корпорація (ТНК) – це компанія, яка має економічні відносини і офіційно зареєстрована як суб'єкт економічної діяльності (ТНК) у двох чи більше країнах, не зважаючи на юридичний статус підприємства, сфер економічної діяльності [5, с. 154].

У сучасних умовах діяльність ТНК через розвиток економіки будь якої країни, через головний елемент успішного, поглибленого міжнародного розвитку діяльності, де постійні діють зв'язки між провідними компаніями. Можна сказати, що в основних умовах глобалізаційного розвитку економік різних країн все більш впливової ролі набувають транснаціональні корпорації (ТНК) [11, с. 27].

Кожного року з'являються нові ТНК, які не тільки виходять на міжнародні ринки, а й ставлять своєю ціллю по ширення їх ролі на більшу кількість країн, включаючи і Україну.

Важливість дослідження напрямків розвитку ТНК цього процесу обумовлює необхідність зміцнення процесів транснаціоналізації та визначення ефективних національних, фінансових, економічних, міжнародних,

промислових який формується в результаті економічної діяльності підприємств, корпорацій (ТНК).

Отже, економічні зв'язки між підприємствами різних країн відіграють транснаціональні корпорації, а також мають домінуючі позиції на певних ринках при розгляді поглиблено.

Корпорації (ТНК) впливають на країни через основні елементи різних методів конкурентної боротьби. За допомогою інформаційних і комунікаційних технологій корпорації -ТНК вводять нові форми маркетингу продуктів та мають більш гнучку організацію.

Розвиток таких напрямків комп'ютерна техніка, автобудівництво, виробництво продуктів харчування, фармацевтичних і косметичних товарів, інформаційні технології; у сфері послуг транснаціоналізації особливо це ринки фінансового сектора.

Основною характерною рисою чи тенденцією світового розвитку корпорацій є те, що приймаючі країни мають сприятливі фінансові умови і як правило таким чином сприяють їх поширенню.

Розглянемо основні важливі параметрів, що відрізняють ТНК [24]:

1. виробництво чи надання послуг від шести країн;
2. частка зайнятих іноземних працівників складає від 25% у діяльності;
3. частка капіталовкладень за кордоном від 25% та вище у структурі активів;
4. річний обсяг від 1 млрд дол. США;
5. обсяги продажу товарів складають від 20% за межами головної (материнської) ;
6. єдина визначна стратегія управління підприємств, які є частиною ТНК.

Світовий вплив ТНК зростає з кожним роком і відображає яким чином та чи інша країна може розвиватись, чи є конкуренти для даних ТНК.

Необхідно пам'ятати, що інвестиції – це механізм, за допомогою якого передаються заощадження від розвинених (промислових) до розвиваючих.

Як одне із правил можна сказати, що країни, що розвиваються, мають занадто низький рівень всіх заощаджень.

Динаміка прямих іноземних інвестицій в економіку нашої країни представлена у табл. 2.1. Наведені дані свідчать про те, що іноземні інвестиції демонструють коливання за весь період спостережень. І їх розмір після кризисного 2008 року так і не відновився.

Таблиця 2.1

Прямі іноземні інвестиції в Україну за 2005-2019 рр. [7]

<u>Рік</u>	<u>Прямі іноземні інвестиції в Україну</u>	<u>Приріст/падіння за рік</u>
2005	7808	6093
2006	5604	-2204
2007	9891	4287
2008	10913	1022
2009	4816	-6097
2010	6495	1679
2011	7207	712
2012	8401	1194
2013	4499	-3902
2014	410	-4089
2015	2961	2551
2016	3284	323
2017	2202	-1082
2018	2870	668
2019	3120	250

Розглянемо інвестиції з країн ЄС у 2019 р. в економіку України, тобто в 2019 році наприклад вони склали 28289 млн дол з ЄС., а з інших країн – 35809 млн дол. США [25] (рис.2.7).

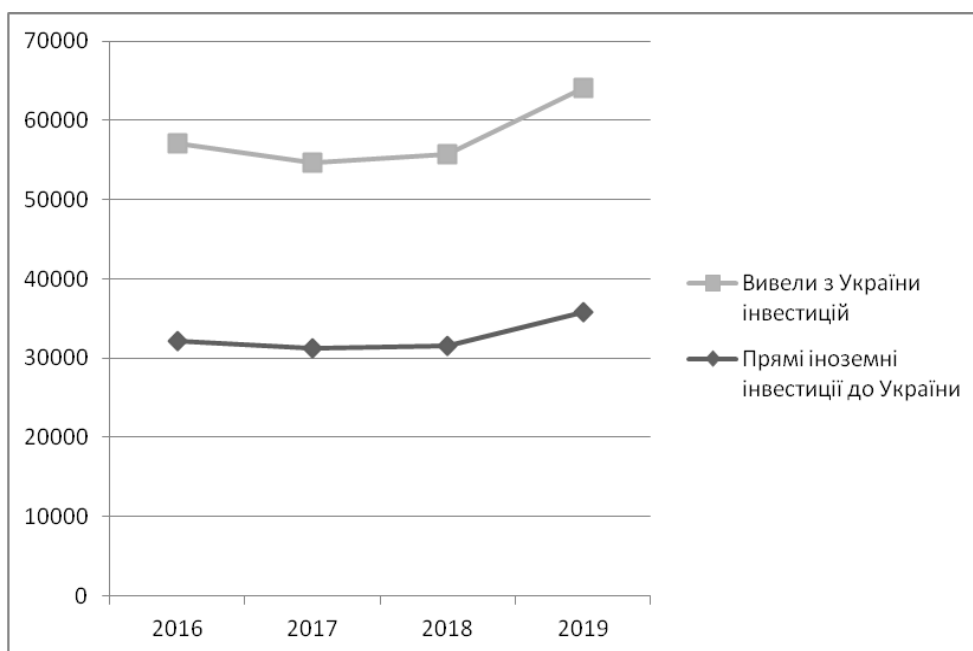

Рис.2.7 Динаміка прямих іноземних інвестиції в економіку України з країн ЄС за 2016-2019 рок, млн дол США [25]

Слід зауважити, що у 2019 р. найбільше іноземного капіталу вкладено в Дніпропетровську, Київську, Донецьку, Одеську області (рис.2.8).

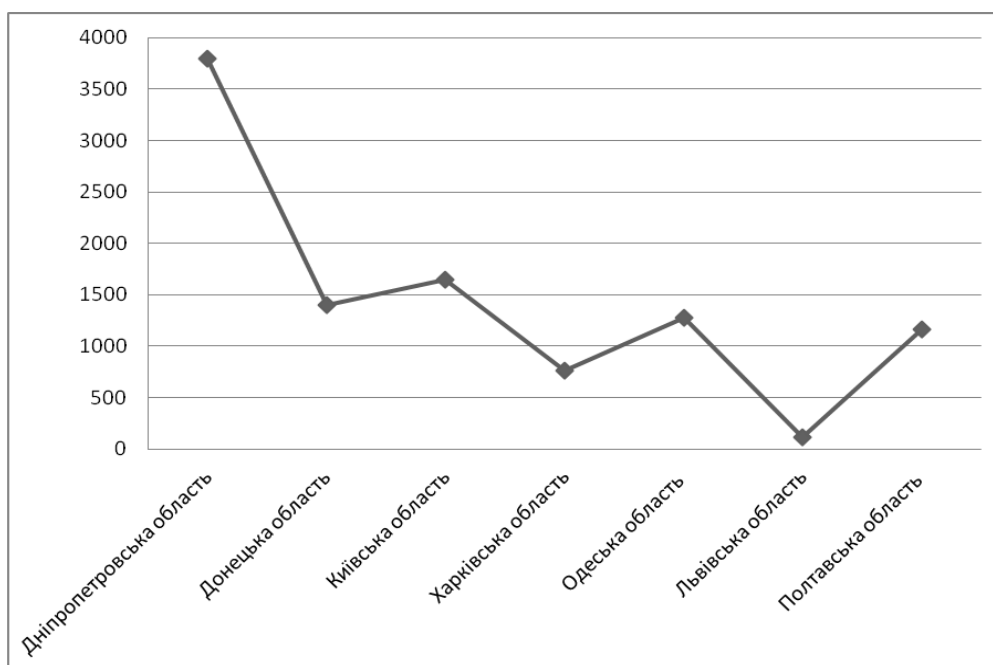

Рис.2.8 Обсяги прями інвестицій в економіку за регіонами у 2019 році [25]

Так, серед іноземних інвесторів найбільш привабливими в Україні у 2019 р. були наступні галузі (рис. 2.9 та 2.10): промисловість – 32,38% , торгівля 15,81%, фінансова і страхова діяльність – 12,73% та операції з нерухомістю 12,55%.

Рис.2.9 Структура прямих іноземних інвестицій, залучених до України у 2019 році [26]

В загальні тенденції ми бачимо, що обсяг інвестицій до України а саме в наступні галузі: інформація та телекомунікації – 8,21%, банківський сектор – 12,73%; нерухомість – 12,55%; оптова та роздрібна торгівля –15,81% [8].

Приплив прямих інвестицій в Україну відбувається через функціонування ТНК у таких секторах економіки регіонів України:

- виробництво кондитерських виробів: “Торчин-продукт”, ТНК “Nestle” (ТМ “Світоч”, “Крафт Фудз” (ТМ “Корона”) та ін.;
- переробка молока: “Bel Group”, “Danone” (Франція), ТНК “Groupe Lactalis”, “Юнімілк” (Росія);
- виробництво хімії та парфумерії: ТНК Procter&Gamble (США);

- виробництво тютюна : Japan Tabacco International”, “Imperial Tabacco Group”, “Philip Morris”, “B.A.T.”;
- виробництво алкогольних виробів, безалкогольна галузь, пиво, : “Pepsi”(викуп “Сандри”), ТНК – “Coca-Cola”, “Orangina Group” (викуп “Росинки”);
- переробка культур: ТМ “Олейна”, “Bunge” [7; 20; 21; 22].

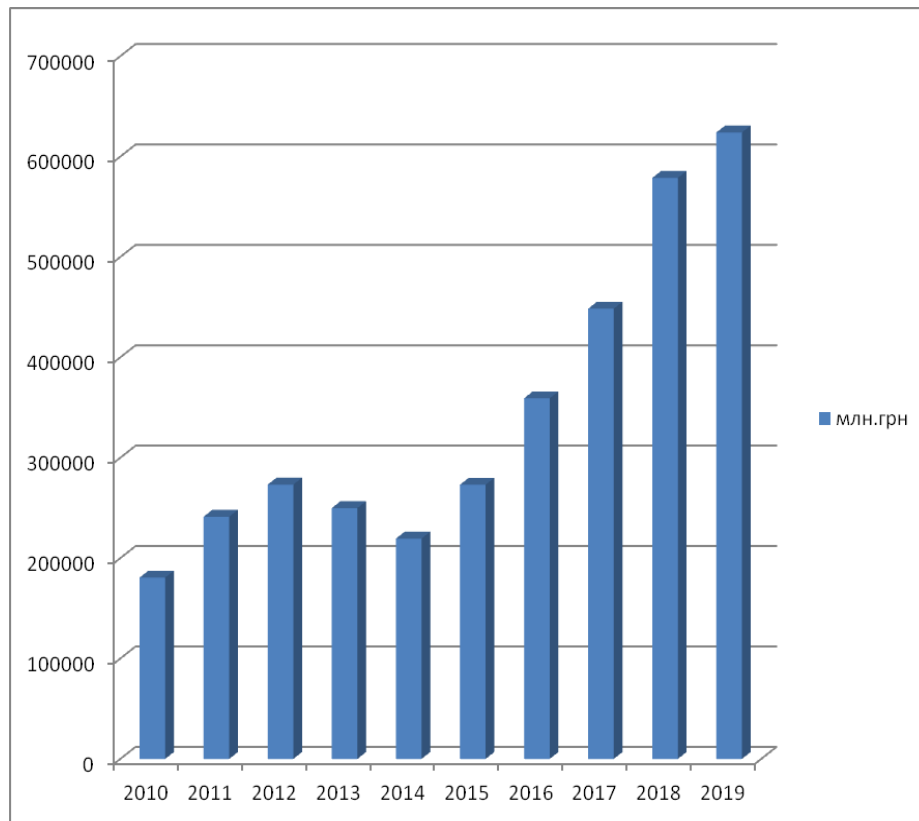

Рис.2.10 - Динаміка обсягів капітальних інвестицій в економіку України та частки прямих іноземних інвестицій

Джерело: побудовано автором за [7]

Розподіл основних інвесторів в Україну наведено в таб.2.2

Таблиця 2.2

Основні інвестори в Україну в 2019 році [7; 18]

Рейтинг	Країни	Проекти ІЦІІ (2016–2019 рр.)	Частка, %	Створено робочих місць, од.
1	Кіпр	27	12	217
2	Нідерланди	26	12	733
3	Велика Британія	19	8	363
4	Німеччина	16	6	1755
5	Швейцарія	16	6	1905
6	Австрія	12	4	42
7	Віргінські острови	12	4	22
8	Франція	12	4	555
9	Російська федерація	11	3	151
	Інші	151	31	1256
	Усього	161	90	6999

Як видно, найбільше інвестицій надходить в Україну з Кіпру та Нідерландів (12%), Великобританії (8%), Німеччини і Швейцарії (6%). Попри напружені відносини і військові дії досить великою є частка інвестицій і з Росії (3%).

Таблиця 2.3

Доходи основних транснаціональних корпорацій в Україні за 2019 рік [7; 18]

№	Корпорація	Галузь	Виручка за 2019 р., млн дол.
1	JT International	Тютюнова	8203,7
2	Philip Morris	Тютюнова	6775,1
3	Imperial Tobacco	Тютюнова	5399,4
4	Bunge	Агропромислова	6723,7
5	ViOil	Харчова	4459,8
6	Nestle	Харчова	6728,5
7	Shell	Нафтогазова	5255,8
8	Toyota	Машинобудування	5477,6
9	Procter&Gamble	Хімічна	6833,1
10	PepsiCo	Харчова	7168,5

З таблиці 3.2 зрозуміло, що найбільшими сферами впливу транснаціональних корпорацій є тютюнова галузь, харчова промисловість, агропромисловий комплекс, машинобудування та нафтогазова промисловість.

3 УДОСКОНАЛЕННЯ ЗАХОДІВ ДЕРЖАВНОГО РЕГУЛЮВАННЯ ФІНАНСОВИХ КОРПОРАЦІЙ

3.1 Державне регулювання корпорацій в Україні

В даний час розвиток ринкових відносин не представляється можливим без фінансового ринку. Фінансовий ринок є особливим сектором, який володіє рисами, характерними для ринку взагалі, але при цьому має специфічні особливості.

Фінансовий ринок зайняв особливе місце в загальній системі ринкових відносин і в системі ринкового регулювання економіки. Завдяки йому відбувається розподіл капіталу між різними сферами економіки, такими як промисловість, науково-технічна сфера, освіта тощо. Розвиток даного сектора економіки здатне надати істотний вплив на динаміку світового ВВП.

Розвиток фінансового сектора розглядається як один з інструментів стимулювання інтенсивного економічного зростання, особливо в умовах браку природних ресурсів або високих цін на них на світовому ринку [14]. Однак цей сектор економіки схильний до впливу ряду чинників, без врегулювання яких фінансове, а значить і економічний розвиток відсутній або обмежено.

Основні проблеми, що перешкоджають розвитку національної фінансової системи, на думку Л. Зінгалес і Р. Раджана (Zingales, Rajan, 2004) [8]:

1. *Жадібність і пасивність уряду.* Для функціонування ринку необхідна інфраструктура, причому її наявність в основному вигідно кожному учаснику ринку. Однак жодна компанія не візьме на себе витрати по розробці такої інфраструктури. Тому держава, яка найбільше підходить для цієї мети, не повинна бути пасивною. Проте, наявність можливості формування інфраструктури не дає гарантії, що держава буде виконувати цю функцію.

Як зазначають Зінгалес і Раджан, «навіть у найдемократичніших суспільствах держави не завжди виконують волю народу або діють в його інтересах: ті ж самі проблеми, пов'язані з координацією дій і бажанням

поживитися за чужий рахунок, які вимагають організованого втручання, перешкоджають напрямку цього втручання до досягненню суспільного блага». [8, с.45]

Але навіть якщо держава дотримується права власності, може виникнути інше перешкода на шляху фінансового розвитку. «Маленькі організовані групи можуть впливати на політику уряду в своїх інтересах і за рахунок суспільства ».

2. Загроза від великих промислових підприємств і впливових фінансистів. Такі компанії зі стійким становищем в період стабільності не потребують фінансово розвиненої системи. «Вони можуть фінансувати нові проекти з доходів від існуючого бізнесу ... без доступу на зовнішній ринок капіталу» [8, с.46]. Навіть при виникненні необхідності в зовнішньому фінансуванні вони можуть запропонувати в якості застави або гарантій свою репутацію або наявні у них активи.

Крім того, розвиток фінансової системи породжує конкуренцію, а конкуренція знижує прибуток великих промислових учасників ринку. Для фінансових компаній важлива «здатність монополізувати забезпечення клієнта фінансами так, щоб його погроза припинити кредитування мала вага» [8, с.46]. Таким чином, клієнт втрачає можливість звернутися до іншого кредитора, тому що кредитна історія клієнта відома тільки його нинішньому фінансисту, а значить «будь-який інший фінансист, до якого звернеться клієнт, не поспішатиме надавати позику »через високий ступінь ризику, пов'язаної з цим клієнтом.

Розвиток фінансового сектора також вимагає більшої прозорості ведення бізнесу, що перешкоджає використанню особистих зв'язків і контактів.

3. Значна роль особистих зв'язків при здійсненні фінансування. «У відсутності повного розкриття інформації та належного виконання контрактів будь-яке фінансування, здійснюване не під надійною запорукою, засноване на особистих зв'язках» [8, с.47]. Тому для впливових фінансистів розвиток фінансового сектора означає не стільки нові можливості розширення їх

діяльності, скільки загрозу для джерел доходу, одержуваного ними за допомогою ведення бізнесу через різні неофіційні контакти.

Фінансист «забезпечує виплату боргу не через судову систему, а за допомогою загроз і обману, використовуючи безліч неофіційних важелів влади, придбаних ним за роки» [8, с.48]. Тому його відносини з керуючими, іншими кредиторами, постачальниками і політиками, які мають вплив на компанію, мають переважне значення для можливостей надання позик.

4. Неосвіченість чи пасивність більшості населення в питаннях фінансів і права. Оскільки великі промислові підприємства і фінансисти здатні впливати на політику, перешкоджати їм у встановленні бар'єрів для фінансового розвитку залишається прерогативою великих груп населення. Однак «більшість населення не має досить сил або знань, щоб вийти зі стану спокійною задоволеності», а потенційні нові гравці «нечисленні, бідні і неорганізовані» [8, с.50].

Таким чином, виходячи з викладеного вище, можна виділити наступні фактори, здатні вплинути на рівень розвитку фінансового сектора: ступінь відповідальності органів влади; ступінь впливовості великих компаній; прозорість ведення бізнесу; роль особистих зв'язків у веденні бізнесу; рівень освіти населення; ступінь довіри домогосподарств до фінансових установ; відкритість економіки; рівень розробленості нормативно-правової бази та наявність заходів по боротьбі з шахрайством і іншими протиправними діями в сфері фінансів [5].

Складові національної безпеки фінансової системи наведені на рис. 3.1

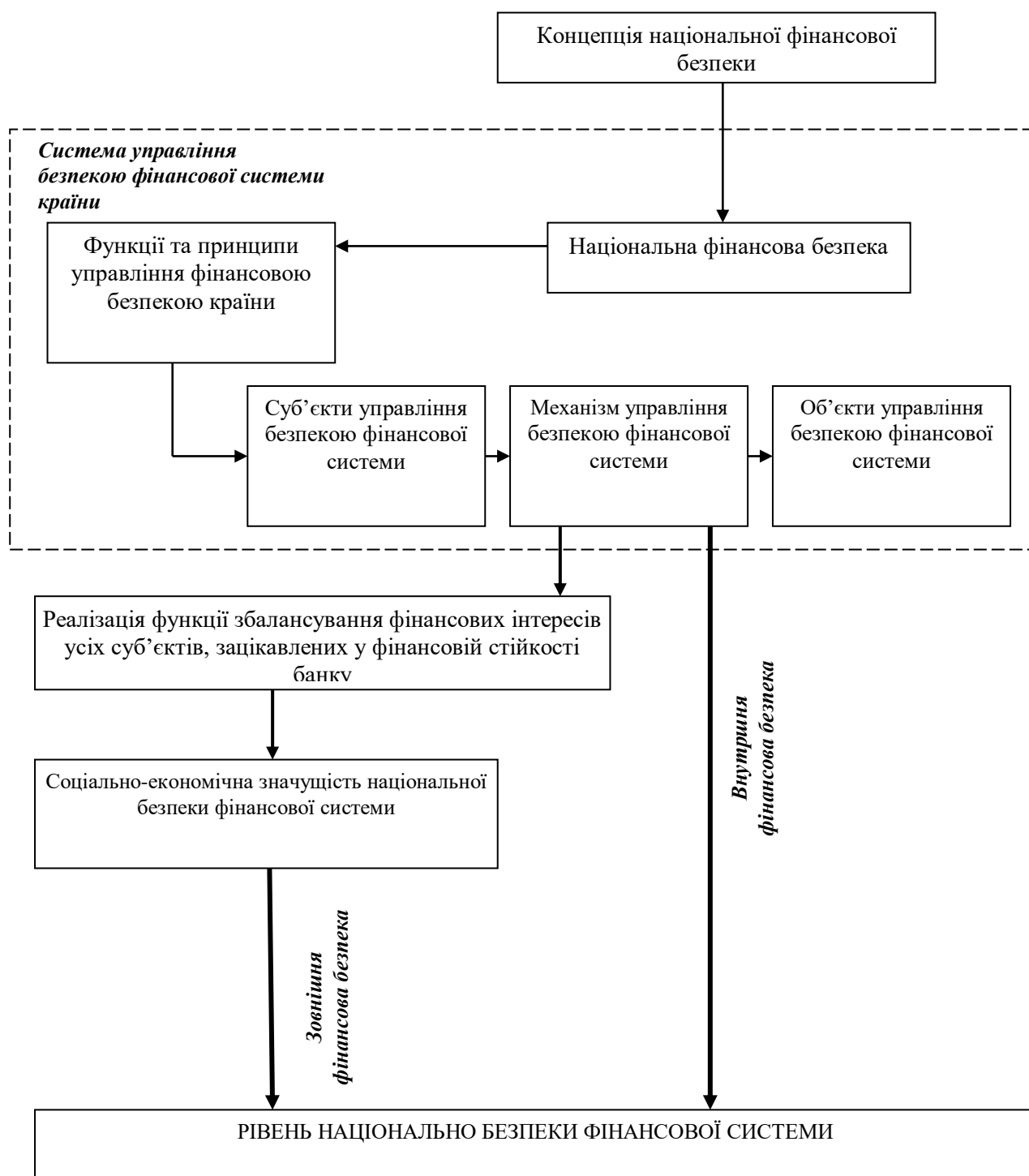

Рис. 3.1 Складові національної безпеки фінансової системи

Джерело: розроблено автором

Фактори, що впливають на фінансову безпеку країни, згруповані за різними класифікаційними ознаками на рис. 3.2

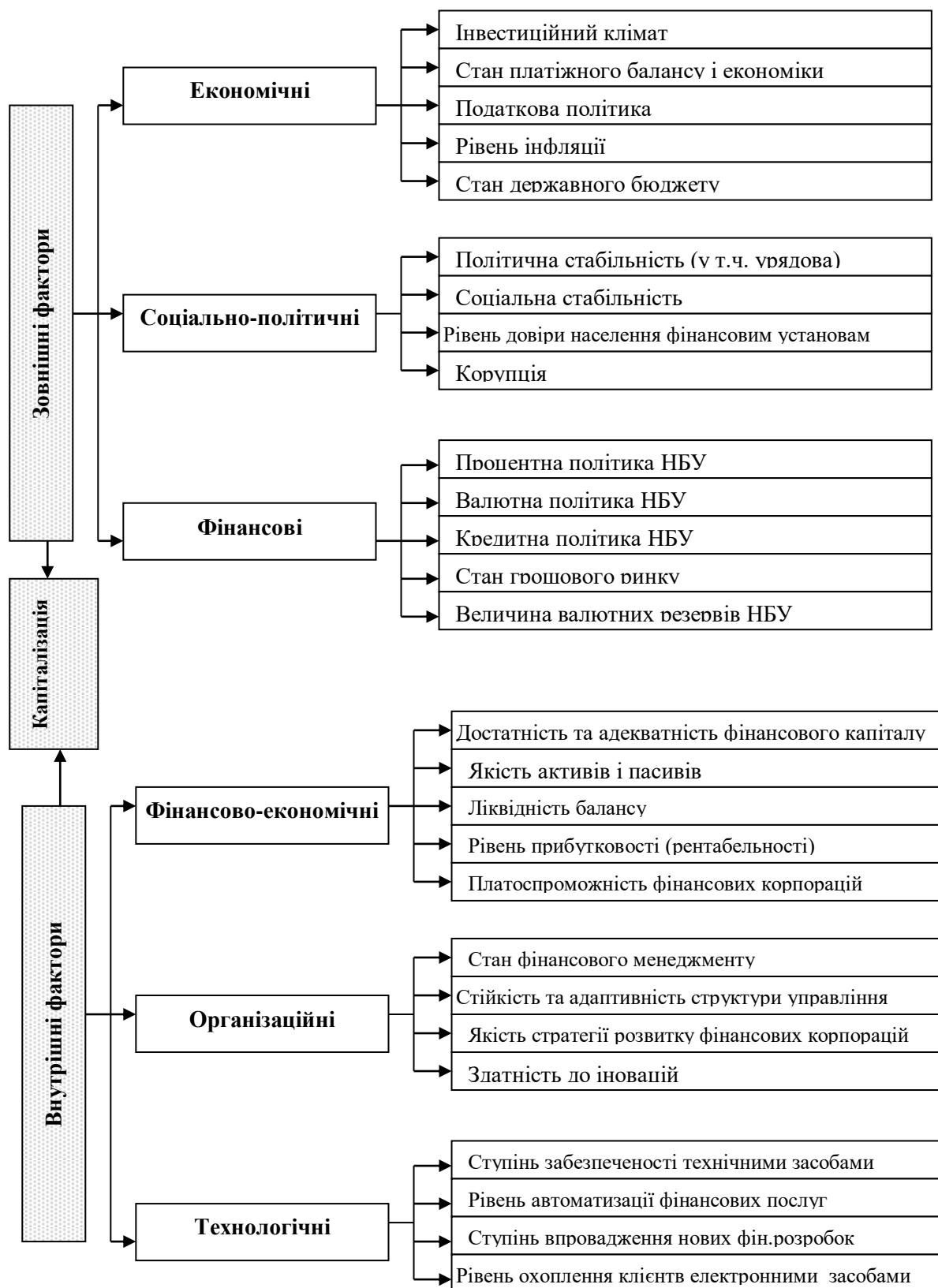
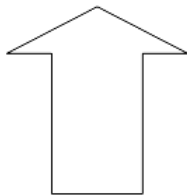

Рис. 3.2 Фактори, що впливають на фінансову безпеку країни

Джерело: узагальнено автором на основі [1]

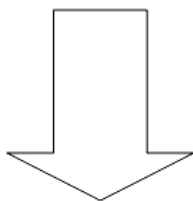
Для створення і функціонування даних процесів в Україні потрібно зменшувати слабкі сторони і допомогти у більш прибутковій діяльності будь якого підприємства України, корпорації України, змінювати і реорганізувати виробництво, підлаштовуючи його під світові вимоги, під стандарти якості, під розширення збутової діяльності, збільшувати робочі місця. ТНК у світовій тенденції прихильні до підпорядкування основних процесів економічної стабільності діяльності корпорацій через правові і економічні вигоди для всіх сторін, а їх присутність, корпорацій на ринку має і позитивні і негативні моменти в житті будь якої країни (рис. 3.3).

Конкурентні переваги ТНК

- володіння та доступ до природних ресурсів, капіталу та результатів НДДКР по всьому світу;
- горизонтальна диверсифікація в різні галузі або вертикальна інтеграція за технологічним принципом у рамках однієї галузі, що забезпечують економічну стабільність і фінансову стійкість ТНК;
- можливість вибору місця розміщення філій у різних країнах з урахуванням розмірів їх національних ринків, темпів економічного зростання, цін, доступності економічних ресурсів, а також політичної стабільності;
- низька вартість фінансових ресурсів завдяки ширшим можливостям їх залучення;
- економія на масштабах підприємства;
- доступ до кваліфікованих кадрів і багаті можливості з їх селекції

Негативні прояви діяльності ТНК

- істотна або можлива монополізація локальних ринків;
- можливість диктувати свої умови не лише своїм конкурентам, але і цілим національним економікам, що несе загрозу їх національній безпеці;
- перенесення економічно брудних виробництв у найменш розвинені приймаючі країни;
- наростання тенденції до скорочення зайнятості на підприємствах ТНК.

Рис 3.3 Конкурентні переваги та негативні вплив корпорацій [26]

Для подальшого зрозуміння теми необхідно використати модель державного регулювання корпорацій, що буде розглянуто в наступному пункті розділу.

3.2 Пропозиції з впровадження моделі державного регулювання транснаціональних корпорацій

Економічні умови, розвиток інтеграційних процесів у світі вимагають від промислових корпорацій ретельного управління фінансовими ресурсами, процесами їх формування та використання, що впливає на функціонування промислових корпорацій і їх конкурентоспроможність. У зв'язку з цим питання, пов'язані з управлінням фінансами, під яким розуміється «управління об'єктивно зумовленими економічними відносинами, які мають розподільний характер, грошову форму вираження і матеріалізується в доходах, надходженнях, накопиченнях, що формуються в розпорядженні суб'єктів господарювання для цілей забезпечення виробничої діяльності» [8, с.341], є важливим.

Комплексна оцінка фінансів промислових корпорацій інтегрує результати аналізу всіх видів фінансових відносин і функціонування промислових корпорацій. Проведення такого роду оцінки дозволяє чітко ідентифікувати основні особливості здійснення фінансової діяльності в даній організації, оцінити досягнуті результати; виявити проблемні зони в системі управління його фінансовою діяльністю; об'єктивно оцінити можливості майбутнього фінансового розвитку організації з урахуванням факторів зовнішнього і внутрішнього середовища.

В умовах швидко змінюваності зовнішнього середовища функціонування економічних суб'єктів пішли по шляху широкого впровадження в практику господарювання елементів стратегії ринкового управління, а ТНК мають вплив на країни заснування і країни де здійснюють діяльність

Будемо використовувати таку модель для прийняття рішення, обґрунтованого органами державного управління (рис.3.4)

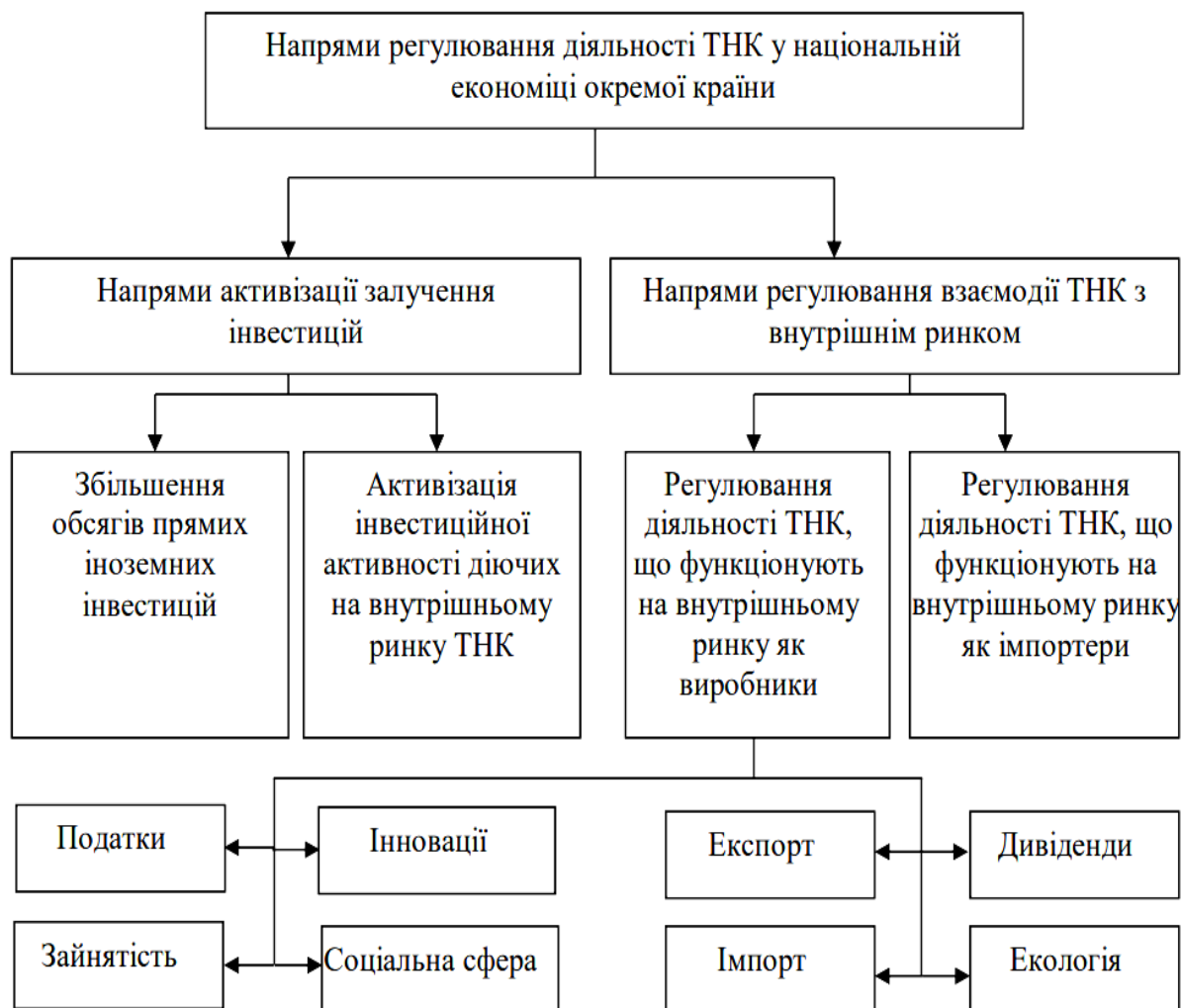

Рис. 3.4 Напрямки державного регулювання діяльності ТНК [26]

Моделювання застосовується для розробки ефективної стратегії управління фінансовою системою країни та її фінансовими інститутами у часовій перспективі. Даний метод передбачає застосування кореляційних рядів, що допомагають на основі спостережень за ряд років побудувати ймовірні сценарії розвитку фінансової системи та окремих фінансових корпорацій.

Узагальнена класифікація рейтингових методик наведена на рисунку 3.5

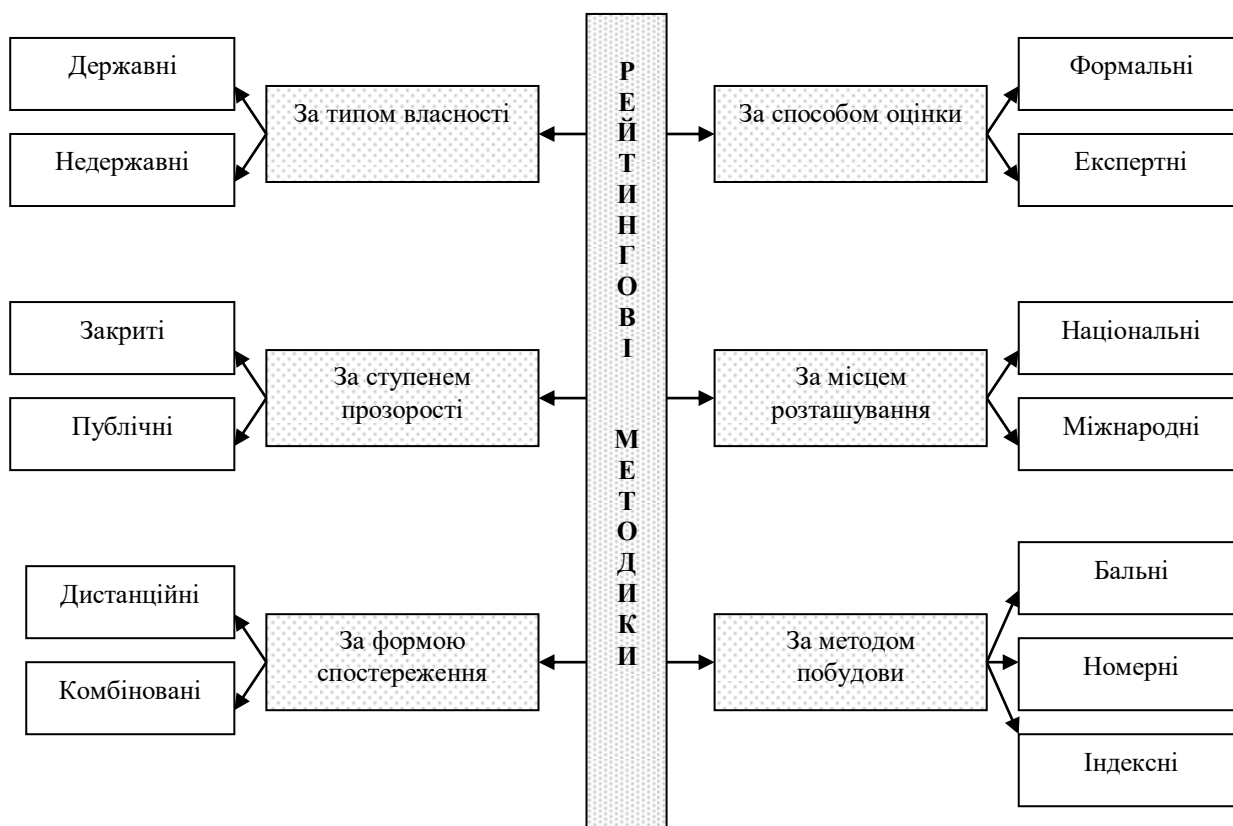

Рис. 3.5 Види рейтингових методик оцінки ефективності функціонування фінансових корпорацій

Джерело: узагальнено автором на основі [2; 9]

Щодо державного регулювання транснаціональних корпорацій, то нам здається цікавою модель, розроблена Д.О. Ткаченко (рис. 3.6). В ній науковець розглядає регулювання діяльності ТНК органами державної і місцевої влади за видами діяльності в межах нашої країни.

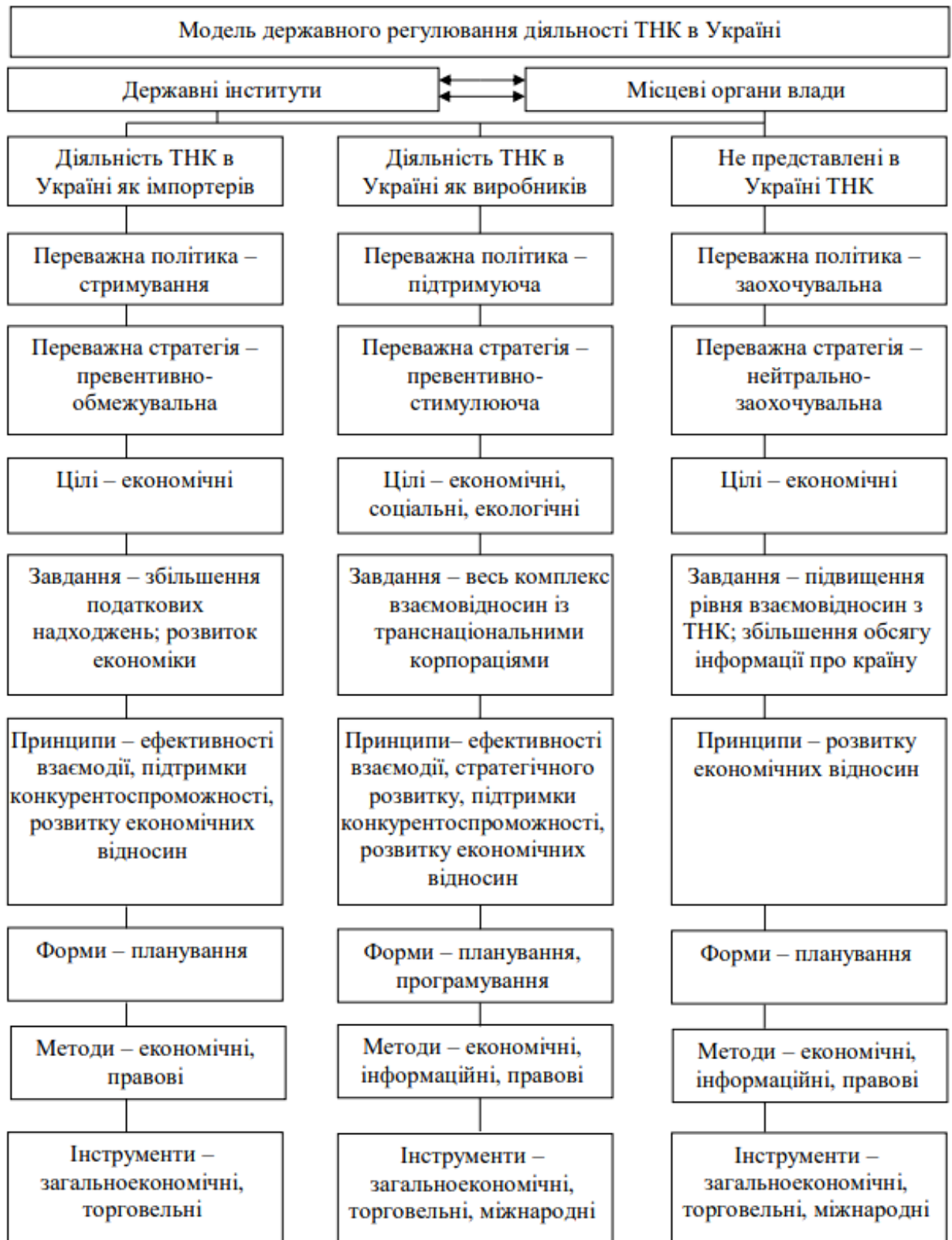

Рис.3.6 Цільова модель державного регулювання діяльності ТНК з боку загальнодержавних та місцевих органів влади [26, с. 12]

Вважаємо, що одним з основних завдань, які стоять перед фінансовою системою нашої країни є доступність фінансових послуг для таких традиційно недооцінених секторів, як домогосподарства з низьким рівнем доходів і МСП.

Для цього фінансові установи повинні:

- розширювати надання фінансових послуг найменш забезпеченим категоріям населення і бізнесу, які знаходяться за межами обслуговування великих і середніх банків через невідповідність стандартам фінансування (причому це стосується не тільки обслуговування населення та суб'єктів бізнесу, що не має доступу до банківських послуг в силу недостатнього доходу, невеликого розміру необхідних кредитів або нестачі заставного забезпечення);
- розвивати фінансової інфраструктури в місцях їх проживання і діяльності;
- для країн, що розвиваються, та країн з низьким рівнем доходів посилюється необхідність зміцнювати банківські системи і розширювати доступ населення до основних фінансових послуг, приділяючи особливу увагу підвищенню ролі мікрокредитування.

Небанківське фінансова посередництво розширило диверсифікацію фінансових продуктів, що призвело до додаткового розподілу ризиків, і в цілому підвищило фінансову глибину і збільшило доступ до фінансів, тобто фінансова система стає більш диверсифікованою та конкурентною.

ВИСНОВКИ

За результатами проведеного в роботі дослідження можна зробити наступні висновки:

1. Розвиток фінансового, інвестиційного ринку зумовлюється результативною діяльністю фінансових корпорацій (фінансових посередників).
2. До сектору фінансових корпорацій відносяться безпосередньо фінансові корпорації, включаючи фінансові квазікорпорації (у статистичній методології відміну корпорацій від квазікорпорації складається фактично в організаційно-правовій формі комерційного підприємства; так, з точки зору російського законодавства, під визначення корпорацій найбільше підходять господарські суспільства; до квазікорпорації можна віднести комерційні організації інших організаційно-правових форм), а також некомерційні організації, що фінансуються і контролювані фінансовими корпораціями
3. Вся здатність фінансової системи будь якого підприємства забезпечується повною реалізацією власних фінансових інтересів через характеристику, що показує суть і відмінність фінансової системи підприємства і держави, підкреслює необхідність постійного розвитку та вдосконалення
4. Оцінка фінансових ресурсів і результати діяльності фінансових корпорацій в Україні, то можна говорити про оптимістичний тренд, що з'явився в останні 2 роки.
5. Наведені дані свідчать про те, що іноземні інвестиції демонструють коливання за весь період спостережень. І їх розмір після кризисного 2008 року так і не відновився. Найбільше інвестицій надходить в Україну з Кіпру та Нідерландів (12%), Великобританії (8%), Німеччини і Швейцарії (6%). Попри напружені відносини і військові дії досить великою є частка інвестицій і з Росії (3%).

6. Корпорації (ТНК) впливають на країни через основні елементи різних методів конкурентної боротьби. За допомогою інформаційних і комунікаційних технологій корпорації -ТНК вводять нові форми маркетингу продуктів та мають більш гнучку організацію.
7. Фінансовий ринок посідає важливе місце в загальній системі ринкових відносин і в системі ринкового регулювання економіки. Завдяки йому відбувається розподіл капіталу між різними сферами економіки, такими як промисловість, науково-технічна сфера, освіта тощо. Розвиток даного сектора економіки здатне надати істотний вплив на динаміку світового ВВП.
8. Основними проблемами сектору фінансових корпорацій є: низький ступінь відповідальності органів влади; великий ступінь впливовості великих компаній; незадовільна прозорість ведення бізнесу; значна роль особистих зв'язків у веденні бізнесу; низький рівень освіти населення; низький ступінь довіри домогосподарств до фінансових установ; велика відкритість економіки; слабкий рівень розробленості нормативно-правової бази та наявність неефективних заходів по боротьбі з шахрайством і іншими протиправними діями в сфері фінансів [5].
9. Моделювання застосовується для розробки ефективної стратегії управління фінансовою системою країни та її фінансовими інститутами у часовій перспективі.
10. розширювати надання фінансових послуг найменш забезпеченим категоріям населення і бізнесу, які знаходяться за межами обслуговування великих і середніх банків через невідповідність стандартам фінансування та розвивати фінансової інфраструктури в місцях їх проживання і діяльності. А для країн, що розвиваються, та країн з низьким рівнем доходів посилюється необхідність зміцнювати банківські системи і розширювати доступ населення до основних фінансових послуг, приділяючи особливу увагу підвищенню ролі мікрокредитування.

ПЕРЕЛІК ПОСИЛАНЬ:

1. Бандурка О.М., Коробов М.Я., Орлов П.І., Петрова Н.Я. Фінансова діяльність підприємства: Підручник - К.: Либідь 2018 -312с.
2. Белялов Т. Е. Управління фінансовою стійкістю підприємства. Формування ринкових відносин в Україні. 2018. № 1. С. 87–93.
3. Большенко С. Ф. Особливості формування місцевих бюджетів в європейських країнах URL: http://www.nbuuv.gov.ua/portal/natural/vcpi/TRtEV/2019_6/6_2019/3_Volchenko_dr.pdf.
4. Брігхем Є.Ф. Основи фінансового менеджменту: Підручник.: Пер. з англ.. Київ: Молодь, 2017. 1000с.
5. Бусол О. Ю. Транснаціональні злочинні угруповання та транснаціональні корпорації: межі корупційного симбіозу. *Вчені записки Таврійського національного університету імені В. І. Вернадського*. Серія «Юридичні науки». 2018. Т.29. №4. С.154–159. URL: http://www.juris.vernadskyjournals.in.ua/journals/2018/4_2018/27.pdf (дата звернення: 01.05.2021)
6. Віннічук Ю., Головнєв С. 200 найбільших компаній України в 2019 році. *БізнесЦензор*. 2019. URL: https://biz.censor.net/resonance/3218608/200_nayiblshih_kompanyi_ukrani_2019_roku (дата звернення: 01.05.2021)
7. Державна служба статистики України: офіційний сайт URL: www.ukrstat.gov.ua (дата звернення: 01.05.2021)
8. Зингалес Л., Раджан Р. Спасение капитализма от капиталистов: Скрытые силы финансовых рынков – создание богатства и расширение возможностей / Пер. с англ. Москва: Институт комплексных стратегических исследований; ТЕИС, 2004. 492 с
9. Косарева І. П. Удосконалення системи управління фінансовою стійкістю підприємств. *Глобальні та національні проблеми економіки*. 2018. Вип. 23. С. 246–251.

- 10.Кривов'язюк І. В. Сучасне трактування та динамізм розвитку сектору транснаціональних корпорацій світу. *Глобальні та національні проблеми економіки*. 2016. Вип. 13. С. 74–78. URL: <http://global-national.in.ua/archive/13-2016/16.pdf> (дата звернення: 01.05.2021)
- 11.Мадяр Р. О., Кушнір Ю. Б., Далекорей М. І. Транснаціоналізація українського бізнесу в глобальній економіці. *Інвестиції: практика та досвід*. 2017. № 11. С. 26–31. URL: http://www.investplan.com.ua/pdf/11_2017/7.pdf
- 12.Маргелов М. В. «Глобалізація» – превратности терміна. *США – Канада: економіка, політика, культура*. 1968. № 9. С. 47–59. URL:
- 13.Мекшун П. В. Позитивні риси та загрози транснаціоналізації економіки України. *Інвестиції: практика та досвід*. 2018. № 10. С. 84–88. URL: http://www.investplan.com.ua/pdf/10_2018/22.pdf (дата звернення: 01.05.2021)
- 14.Мелень О. В. Фінансова стійкість підприємства як одна із складових його економічної безпеки. *Вісник Національного технічного університету “ХПІ”. Сер. : Технічний прогрес та ефективність виробництва*. 2013. 66. С. 160–165.
- 15.Михайлишин Л. І. Транснаціоналізація світової економіки: інноваційний аспект : монографія. Вінниця : ДонНУ, 2017. 314 с.
- 16.Міністерство фінансів України: офіційний сайт. URL: <https://index.minfin.com.ua/> Огляд інвестиційної політики України знаходить у вільному доступі за посиланням (англійською мовою): <http://bit.ly/2d5SNwC> (дата звернення: 01.05.2021)
- 17.Національний банк України: офіційний сайт. URL: <https://bank.gov.ua>.
- 18.Основні інвестори в Україну. Звіт про прямі іноземні інвестицій в Україну в 2019 році. URL: <http://www.ukrstat.gov.ua> (дата звернення: 01.05.2021).
- 19.Особливості діяльності транснаціональних корпорацій в Україні та їх вплив на національну економіку. URL: <http://journals.uran.ua/index.php/2312-2404/article/view/39773/35874> (дата звернення: 01.05.2021)

- 20.Офіційний сайт компанії Kraft Foods (Mondelēz International). URL: <http://www.mondelezinternational.com> (дата звернення: 01.05.2021)
- 21.Офіційний сайт компанії Procter&Gamble Україна. URL: <http://www.pg.com.ua> (дата звернення: 01.05.2021)
- 22.Офіційний сайт компанії ТОВ «Нестле Україна». URL: <http://www.nestle.ua> (дата звернення: 01.05.2021)
- 23.Панченко К. В. Вплив транснаціональних корпорацій на структурні зрушення в країнах з перехідною економікою : дис. канд. екон. наук : 08.05.01. Київ, 2004. 231 с.
- 24.Пехник А. В., Присяжнюк Ю. І. Транснаціональні корпорації у реаліях сучасного міжнародного бізнесу. *Збірник наукових праць Черкаського державного технологічного університету. Серія «Економічні науки»*. 2018. Вип. 51. С. 82–90.
- 25.Пономаренко І. В. Вплив діяльності транснаціональних корпорацій на економіку України. *Ефективна економіка*. 2018. №2. URL: <http://www.economy.nauka.com.ua/?op=1&z=1798> (дата звернення: 01.05.2021)
- 26.Ткаченко Д.О. Вплив транснаціональних корпорацій на розвиток внутрішнього ринку України: автореферат....к.е.н. 08.00.03. Київ. 2020. 38с. URL: http://ief.org.ua/wp-content/uploads/2020/09/Aref_Tkachenko_WS-1.pdf (дата звернення: 01.05.2021)
- 27.Транснаціональні компанії: правове регулювання і колективні договори <http://www.psv.org.ua/arts/suspilstvo/view-492.html> (дата звернення: 01.05.2021)